

Annastiina Henttinen:

Sortavalan, Käkisalmen ja luovutetun Karjalan maaseutupitäjien valokuvaajia noin vuosina 1900-1940

Johdanto

Perhe kävelyllä, parhaissa pukineissaan, matkalla valokuvaamoon. Tuttu vakava hetki, arvokas perhemuisto albumiin. Eletään valokuvauksen kulta-aikaa, on paljon ammattilaisia, valokuvausliikkeitä, vähemmän otetaan kuvia itse. Viipurin läänin kaupungit Viipuri, Sortavala ja Käkisalme sekä teollisuustaaajat ja kasvukeskukset kuten Enso, Värtsilä ja Pitkäranta vetävät puoleensa ammattilaisia. Valokuvaajat kuvaavat perheitä ja työläisiä. Tunnettuihin karjalaisiin turistikohteisiin virtaa matkailijoita – valokuvaajat perässä. Ikuistetaan ylellistä joutilaisuutta hiekkarannoilla, Terijoella, Suomen Rivieralla. Ja sotilaat, nämäkin kuvauttavat itseään varuskuntien kuvaamoissa.

Valokuvaajat kiertävät, lopulta ehkä asettuvat aloilleen ja perustavat liikkeen. Miehet yrittävät, naiset yrittävät. Sukupuolella ei ole merkitystä. Naiset avioituvat ja nimi muuttuu, osa vetäytyy kameran takaa perheen emännäksi, ura jää, nimi jää viitteeksi historian tutkijoille. Valokuvaajasuvut syntyvät ja levittäytyvät myös Karjalassa. Täällä yrittävät mm. suvut Lakka ja Jänis. Kyläkuvaajat ovat aktiivisia kaikkialla, monialaosaajia, usein teoreettisesti kouluttamattomia teknisiä taitureita. Taidevalokuvausta harrastavat ovat toista ääripäätä, herroja, harvemmin naisia, liikemiehiä, korkeamman oppisivistyksen saaneita. Oma lukunsa ovat monet balttilaissyntyiset, venäläiset, jokunen ruotsalainen tai saksalainenkin, jotka liikkuvat pohjolassa rajoja ylittäen ja löytävät Karjalassa tiensä paitsi Viipuriin, myös pienempiin kaupunkeihin ja maaseutupitäjiinkin.

Sortavala

Sortavalasta tunnetaan 1900-luvun alusta lukien useita valokuvausliikkeitä. Suurlakon aikoihin ja sen jälkeisinä kuohuttavina vuosina perheensä saattoi käydä kuvauttamassa vaikkapa Atelier Kymölässä Sortavalassa. Liikettä piti muutaman vuoden ajan parivaljakko Ida Martikainen ja Hilda Harju, jotka pian luopuivat ateljeesta Valokuvaamo Maijalan hyväksi. Tämä taas oli Sortavalan tunnetuimpia liikkeitä.

Maijala sijaitsi Syrjäkadun ja Karjalankadun kulmauksessa, ja sivuliikkeekseen se hankki Atelier Kymölän huoneiston insinööri V. Mäkisen talosta Kymölästä 1908. Valokuvaamo oli perustettu jo 1903 mutta aloittanut varsinaisen toimintansa 1908. Omistaja oli paikkakunnalla tunnettu valokuvaaja Maija Tilén,

myöhempi Paatero (s. 1869). Nimi Maijala tuli käyttöön myöhemmin. Paatero meni avioon kauppa-apulaisesta kauppiaksi, raatimieheksi ja kunnallisneuvokseksi edenneen vaikuttajan, Juho Vihervuoren (alkujaan Grönberg) kanssa. Vihervuoret olivat mm. valokuvaajien uuden yhteenliittymän, Suomen Valokuvaajain Osakeyhtiön (SVO) perustajia ja osakkaita heti vuodesta 1919 lähtien, ja J. Vihervuori valittiin myös yhtymän johtavien luottamusmiesten joukkoon. Tilén/ Paatero/ Vihervuori oli arvossa pidetty valokuvaaja paikkakunnalla. Vuonna 1923 liikkeen palkoilla oli kolme naistyöntekijää, joista yksi oli vuonna 1916 palvelukseen tullut Maija Palovaara, myöhempi Aranto. Valokuvaamoyrityksen Maijala -nimelle oli olemassa hyvät perusteet!

Maijala siirtyi omistajapariskunnalta valokuvaajien Hilda Honkasalon ja Aino Grönbergin omistukseen 1929. Honkasalo palasi tällä siirrollaan lähtöruutuun! Hän oli juuri tuo Atelier Kymölän entinen omistaja, Hilda Harjuna tunnetuksi tullut palkittu valokuvaaja, joka edelliskerralla oli edustanut myyjää. Aino Grönberg (vuodesta 1935 Vihervuori) oli myyjän sukulainen. Juho Vihervuori oli nimittäin Aino Grönbergin setä, ja molemmat olivat syntyisin Laatokan Karjalan Soanlahdelta. Tunnetussa Maijalassa saivat oppinsa monet, kuten edellä mainittu rajakarjalainen Aranto, joka harjoitti ammattiaan Suonenjoella vielä 85-vuotiaana, mansikkapitäjässä harvinaista taiteilijaeläkettä nauttien.

Liivinmaalla 1873 syntynyt Arthur Eder asettui aloilleen 1908 ja perusti hänkin liikkeen Sortavalaan. Valokuvaamon nimi oli vaihtelevasti Uusi Valokuvaamo, Valokuvaamo Arthur Eder tai pelkistetysti A. Eder. Tilat sijaitsivat Kymölässä Itäisen Rautatienkadun numerossa 39. Saksankielinen Karl Arthur Eugen Eder oli saapunut Suomeen Liettuasta ja kierrellyt kuvaamassa mm. Parikkalassa. Hän kuului Pietarin lättiläiseen seurakuntaan. SVO:n osakas oli hänkin heti vuodesta 1920. Joitakin vuosia myöhemmin yrityksen nimeksi lienee vakiintunut Valokuvaamo Eder, ja tuolloin omistajana hääri jo puoliso Feudosia Eder, jonka apulaisena postikortti- ja visiittivalokuvia valmistamassa ahkeroi vuonna 1923 yksi naispuolinen työntekijä. Arthur Eder oli menehtynyt vain 47 vuoden iässä vuonna 1921.

Turunkadulla toimi 1920-luvulta lähtien Oskar J. Hyppösen omistama Valokuvaamo Union. Ruskealassa 1899 syntynyt Hyppönen oli Suomen Valokuvaajain Liiton (SVL) jäsen, ja kun hän oli myös Sortavalan Kameraseuran perustajia ja seuran johtokunnan jäsen ja rahastonhoitaja vuodesta 1932, oli seuran osoite sama kuin liikkeenkin: Turunkatu 8. Omistaja-kuvaaja voitti itsekin palkintoja Sortavalan Kameraseuran kilpailuissa, ja liitolta hän sai 1935 stipendiaurahan, jolla teki opintomatkan Tanskaan.

Matkakertomuksensa hän julkaisi Valokuvaaja-lehdessä. Hyppösen lisäksi Valokuvaamo Unionissa oli kaksi naistyöntekijää ja yksi miestyöntekijä. Liike, joka julkaisi mm. Sortavala-aiheisia postikortteja, muutti sodan jaloista Kuopioon, jossa lakkasi vuonna 1949.

Valokuvaajien välineistöä Sortavalassa myi mm. Valokuvaustarpeisto Amatööri 1930-luvun alussa. Liike siirtyi lähes välittömästi perustamisensa jälkeen Aleksanteri Jouhkin omistuksesta Paavo Savinaisen haltuun. Sortavalan maalaiskunnan Puikkolassa toiminut P. Savinainen julkaisi myös Sortavala-postikortteja.

Puikkolassa asui Reino Ensio Savinainen -niminen valokuvaaja (s. 1919), joka on saattanut sukunimestään ja asuinpaikastaan päätellen ja nuoresta iästään huolimatta harjoitella Amatöörissä. Puikkolassa asui myös ammattivalokuvaaja Eila Laiho. Toinen ja järjestyksessä seuraava tarvikeliike Sortavalassa oli helsinkiläisen Ida Suomalaisen Valokuvaustarpeisto Kuva. Se myi valokuvaustarvikkeita ja valmisti harrastelijoiden kuvia 1930-luvun jälkimmäisellä puoliskolla.

Sortavalalaisia ammattivalokuvaajia eri liikkeiden palveluksessa olivat mm. Pietari Alava, Vilho Heino, Emil Karttunen, Aino Kinnunen, Pietari Kosonen, Sirkka Penttinen, Eila Silvennoinen, Tyyne Tanner, sisarukset Elvi ja Ester Hyppönen maalaiskunnan Karmalassa ennen kuin muuttivat Viipuriin 1930-luvun puolimaissa sekä työläisnainen Kerttu Markström, joka rehki äitinsä ja muiden sukulaisnaistensa kanssa Sortavalan kaupungin rakennustyömailla mm. Kymölässä 1930-luvun lopulla.

Käkisalmi

Käkisalmen kaupungissa oli toiminut aikaisemmin 1880-1890-luvuilla ainakin Adolf Aarnion Valokuvaamo. Aarnio myi lehti-ilmoituksin maisemavalokuvia: otoksia Laatokan ja Vuoksen rannoilta, Sortavalan seudulta, Jaakkimasta, Parikkalasta, Räisälästä, Kurkijoelta ja Käkisalmen linnalta. Aarnio kuoli vuonna 1936.

Vuosina 1907-1911 kaupungissa toimi J. V. Arolan Valokuvaamo. Arola teki kuvauksia aluksi August Kohosen pihalla ja sitten Veljekset Lundsonin talossa, entisessä Poljakoffin talossa. Kuvaamo suljettiin marraskuussa 1910 talven ajaksi. Valokuvaamossa myytiin taidetta öljyvärimaalauksista lähtien, ja vakuutuksiakin sieltä sai ostaa, sillä Juho Arola oli asiamiehenä useammassakin eri vakuutusyhtiössä. Lappeenrannasta lähtenyt ja sinne pian taas palannut Arola kuvasi muuallakin, mm. Jevdokim Mironoffin perillisten talolla Koivuselän kylässä vuonna 1908.

Osoitteessa Isokatu 6 valokuvasi vuodesta 1908 pitkälle 1920-luvulle saakka Juho H. Lumme. Vuonna 1912 kaupungissa aloitti valokuvaamoyrittäjä neiti Elise Kaarola. Kaarola otti itse osaa ateljeetyöhön ja apunaan hänellä oli yksi naispuolinen työntekijä. Kuvaamossa otettiin ryhmä- ja kabinettikuvia, visiittikuvia ja postikorttikuvia. Elise Kaarolakin oli SVO:n osakas.

Valokuvaamo O. Talvenheimo aloitti Käkisalmen kaupungissa vuosien 1917-1918 aikana. Omistaja, kansakoulun opettajan poika Oskar Emil Talvenheimo oli syntynyt Rautavaaralla 1897. Liikkeessään Talvenheimo kuvasi itse ja lisätyövoimanaan hänellä oli yksi mies ja yksi nainen (1923). Talvenheimo oli Käkisalmen Kameraseuran perustajia ja johtavia luottamushenkilöitä vuodesta 1934. Hänen muutettuaan Viipurin SVO:n palvelukseen liikettä jatkoi liikkeen ostanut Usko Ryhänen 1936. Sotavuosina Talvenheimo asui Turussa ja hänestä tuli Turun SVO:n johtaja.

O. Talvenheimo muuttui Valokuvaamo U. Ryhäseksi. Usko Teodor Ryhänen oli syntynyt Sulkavalla 1908 ja asunut mm. Äyräpään Pölläkkälässä. Talvenheimon liikkeen ostamisella hän aloitti uransa Käkisalmissa. Hän myi valokuvaustarvikkeita ja valmisti amatööritöitä jatkaen työtään sotien jälkeen Varkaudessa. Ryhänenkin oli Käkisalmen Kameraseuran perustajia ja väliaikaisen johtokunnan jäseniä 1934; seuran osoitekin oli U. Ryhänen, Tuomarinkatu 5 Käkisalmi. Hänelle sukua oli varmastikin valokuvaaja Arvo Rudolf Ryhänen, joka asui Käkisalmen maalaiskunnassa ja muutti Varkauteen 1941 kuten U. Ryhänenkin.

Tunnettu Valokuvaamo Rönn Käkisalmissa pyöri leski Sandra Rönnin (Pihla) ja hänen tyttäriensä voimin 1920-1939. Työssä olivat vuonna 1923 Sandra Rönn itse ja hänen tyttärensä, ja ”valokuvaustuloja oli ollut vasta puolen vuoden ajan.” Sandra oli syntynyt 1882 ja jäänyt leskeksi 1920. Lapset Lauri (Lassi), Aino ja Kerttu olivat syntyneet vuosisadan alussa ja SVL:n jäseniksi heidät hyväksyttiin 1938. Sukunimi suomalaistettiin Rönnistä Pihlaksi. Perheyritys muutti Heinolaan, jossa Sandra kuoli jo 1951, mutta Valokuvaamo Pihla jatkoi edelleen.

Jonkin aikaa 1930-luvulla kaupungissa on toiminut kuvaamo nimeltä Valokuvaamo Könni. Laatokan puolustuksen perinnearkiston nettisivuilta löytyy luetteloituna kuvaamon leimoin varustettu sotilasryhmäkuva Vahtiniemestä 1932. Käkisalmelaisissa valokuvausliikkeissä palvelleita valokuvaajia olivat Aune Holtari, Tyyni Lehtinen, Juhana Paavilainen, Anna Pursiainen, Iida Ruonavaara, Rakel Turunen ja viipurilainen Greta Mielonen, joka oli jatkanut Victor Barsokevitschin liikettä Kuopiossa vuosina 1926-1927, mutta seuraavan vuosikymmenen loppupuolella kuvasi jo Karjalassa, ennen Käkisalmea mm. Valkjärvellä.

Kameraseurat

Valokuvauksen harrastajat perustivat kumpaankin kaupunkiin kameraseurat. Sortavalan Kameraseura perustettiin vuonna 1932. Sen alkuunpanijoita ja kannattelijoita olivat mm. kaupungissa syntynyt valokuvaaja Aili Heino ja helsinkiläinen valokuvaamoyrittäjä, Kasinlahden merilennostossa palvelleet valokuvausteknikko Yrjö Oma Veli Koskinen. Seuran sääntöjä laativaan väliaikaiseen johtokuntaan kuuluivat mm. maisteri Erkki Kanervo, seuran tilintarkastaja E. Ilomäki ja kultaseppä Kaarlo Uimonen. Myöhemmin Helsinkiin muuttanut Kanervo sai kunniaa seuran kilpailussa lokakuussa 1933 voittamalla kolmannen palkinnon ryhmäkuvien sarjassa ja ensimmäisen palkinnon yksityisten kuvien sarjassa.

Kaarlo Uimonen oli syntynyt kauppiasperheeseen Ruskealassa 1902. Sortavalan kauppakoulusta päästyään hän työskenteli 1920-luvulla mm. Kirvun kauppayhtiön kauppa-apulaisena, Hanke Oy:n Sortavalan konttorin apulaisena, kaupanhoitajana Hämekoskella ja konkurssipesien hoitajana Suojärvellä, Kurkijoella, Elisenvaarassa ja Tuupovaarassa. Sortavalassa hän omisti kaupunkitalon ja johti vuodesta 1931 Kello ja Kulta -liikettään, jolla oli myöhemmin sivuliikekin Pitkärannassa. Kameraseuran luottamusmiehenä Uimonen voitti hänkin seuransa kilpailussa palkintoja.

Sortavalan lyseon saksan kielen lehtori Aulis Lundelin (myöh. Lietoila) oli harrastajakuvaaja ja Kameraseuran johtokunnan jäsen vuodesta 1933 ja voitti kaksi palkintoa Kameraseuran saman vuoden kilpailuissa. Lundelinista tuli Sortavalan lyseon seuraajan, Seinäjoen lyseon rehtori 1945. Seuran ensimmäiseen johtokuntaan kuului myös seuran sihteeri Kari Aslak Muukkonen ja varajäseniä olivat mm. Sortavalan Kemikalikaupan omistaja Anni Parviainen, ylioppilas V. Rouhiainen ja toimittaja Eino Johannes Sipilä. Muukkonen oli syntynyt Suojärvellä 1902 ja päässyt ylioppilaaksi Käkisalmen yhteiskoulusta 1922. Hän valmistui hammaslääkäriksi, jona toimi ensin Sortavalassa ja sotien jälkeen Pieksämäellä. Muukkonenkin palkittiin em. Kameraseuran kilpailussa.

Suomen valokuvataiteen museon arkistojen kätköistä, Kameraseurojen liiton jäämistöstä löytyy kiinnostava ”luettelo Sortavalassa oleskelevista etevimmistä harrastaja- ja ammattivalokuvaajista” vuodelta 1934. Ja keitäpä näppäilijöitä herrat ja rouvat harrastajat tällä tarkoittivat? Edellä mainittuja Erkki Kanervoa ja Kari Muukkosta muiden muassa. Yhtenä mainitaan Urpo Johannes Heino Sortavalan Liikolasta. Hänestä tuli kuvataiteilija, ”värien mestari” ja Äänekosken koulujen piirustuksenopettaja. ”Etevimpiin” luettiin myös Valamonkatu 5:ssä asunut Valde Näsi (s. 1903, k. 1993). Hän oli Tornionjokilaaksossa syntynyt toimittaja ja suojeluskuntapiirin valistusohjaaja. Hän johti puhetta Sortavalan Kameraseurassa heti vuodesta 1933, ja voitti palkintoja kuvauskilpailuissa. Yhdessä kirjailija-valokuvaaja Eemil Ovaskan kanssa hän toimitti Rajan Turvaa ja Karjala-lehteä ja oli sotien jälkeen Kalevan päätoimittaja ja Oulun kaupunginvaltuutettu. Näsi toimitti teoksen *Laatokan mainingit - Laatokan ja sen rannikon elämää sanoin ja kuvin* (1942).

Nuori sortavalalainen harrastajavalokuvaaja Pentti Sipilä (s. 1925) kävi Sortavalan lyseota 1936-1939 ja valmistui ekonomiksi 1947. Hänestä tuli kauppaneuvos, Enso-Gutzeit Oy:n ja Teknos-Maalit Oy:n johtaja, Akkuteollisuus Oy:n, Tikkurilan Väritehtaat Oy:n ja Donald Macpherson Groupin toimitusjohtaja. Sipilä toimi Kameraseuran puheenjohtajana vuosina 1958-1961. Myöhempi Suomen Kameraseurojen liitto ry:n varapuheenjohtaja, kamreeri Kauko Ensio Pulli oli syntynyt Sortavalassa 1920.

Käkisalmissakin oli oma kameraseura. Valokuvaamoyrittäjä Oskar Emil Talvenheimo oli sen perustajia ja johtavia luottamushenkilöitä. Perustavassa kokouksessa 1934 puhetta johti liikemies Anders Berg, ja seuran väliaikaiseen johtokuntaan valittiin Bergin lisäksi insinööri A. Hankanen ja Valokuvaamo Rönnin kuvaaja ja perillinen Kerttu Pihla.

Toki valokuvauksen harrastajia oli seuratoiminnan ulkopuolellakin vaikka kuinka paljon. Osa nimeltä tunnetuista on maalaisväestön keskuudesta nousseita ns. kyläkuvaajia, osa taas sivistyneistöä, joka esimerkiksi matrikkeleissa on maininnut harrastukseksi valokuvauksen. Tässä tutkimuksessa löytyivät mm. rautatiehallituksen liikenneosaston johtaja Axel Bernhard Thure Blässar (Peitsara) ja Severi Kivijärvi. Blässar toimi asemapäällikkönä Tammissuon asemalla Viipurin maalaiskunnassa 1905-1916 ennen kuin nousi Helsingin herraksi. Opettaja Severi Kivijärvi Suojärven Annantehtaalta oli vuodesta 1917 Kivijärven kylän koulun viimeinen opettaja.

Teolliset taajamat ja kasvukeskukset

Muualla Karjalan kannaksella ja Laatokan Karjalassa olivat teolliset taajamat ja kasvukeskukset mitä parhaimpia valokuvaajienkin apajia. Impilahden Pitkäranta oli Laatokan Karjalan lasi-, metalli-, saha- ja selluloosateollisuuden keskus. Itsenäisyyden ajalla kaivostoimintaa ja puunjalostusta harjoittivat Suomen Malmi Oy, Diesen Wood ja Pitkäranta Bruk. Heimojen sulatusuunissa sekä yläluokka että työläiset puhuivat useita eri kieliä. Pitkäranta oli Laatokan Karjalan kansainvälinen paikka. Jaakkiman Lahdenpohjassa puolestaan oli hyvä satama, vanhaa pienteollisuutta ja Karjalan radan valmistuttua 1893 entistäkin paremmat liikenneyhteydet. Lahdenpohja kehittyi ja kasvoi saaden kauppalan statuksen.

Impilahden Pitkärannassa toimi jonkin aikaa 1920-luvun alkuvuosina Atelier Lakka, tunnetun monialayrittäjä Vihtori Lakan ensimmäinen valokuvaamo. Toinen sijaitsi Lahdenpohjan kauppalassa. Se aloitti vuonna 1932 ja toimi kauppalassa sodan tuomin katkoksien 1944 saakka. Ahti Lakan muistaman mukaan työntekijöitä oli 1930-luvulla peräti viisi tai kuusi. Liikkeen hoitaja oli omistajan sisar Ella Pitkänen. Lahdenpohjan toimipiste oli Vihtori Lakan Suojärven Valokuvausliikkeen sivuliike, mutta toimi täysin itsenäisesti ja valmisti kuvankehityksen kaikki vaiheet itse. Liikkeessä oli oma retusoija, kun Suojärven liikkeessä työn teki Vihtori Lakka itse kuvaamonsa hoitajan Katrin, tulevan vaimonsa kanssa. Lakka perusti Lahdenpohjan Valokuvausliikkeen saatuaan tietää Viipurin rykmentin muutosta Huuhanmäkeen Jaakkiman pitäjään. Siellä kuvattiin viikonloppuisin päivänvalostudiossa, enimmäkseen sotilaita. Jatkosodan aikana valokuvaamon esimiehenä toimi Lakan 18-vuotias tytär Hilikka Lakka.

Vihtori Lakka oli syntynyt Luumäellä 1894. Hän avioitui 1920 Katri Suomalaisen kanssa, jäi leskeksi 1938 ja avioitui 1943 uudelleen Katri Huuhkan kanssa. Vihtorin lapsia olivat Pentti (s. 1921), Hilikka (s. 1925) ja Ahti Lakka (s. 1927). Lakka oli liikemies, tehtailija, autonkuljettaja ja valokuvausliikkeenomistaja. Hän oli aloittanut liiketoimintansa Joutsenossa 1919-1920, sitten tulivat Atelier Lakka Pitkärannassa, Suojärven Valokuvausliike 1923-1939 sekä Lahdenpohjan Valokuvausliike (Huuhanmäen kuvaamo) 1932-1939 ja 1942-1944. Lakka oli käynyt Viipurin kauppakoulua, mutta lähtenyt kesken koulun työhön Pietariin ammustehtaalle sekä veturinlämmittäjäksi Pietarin-Viipurin rautatielle. Hän palasi Joutsenoon kaupan hoitajaksi ja satamatöihin. Vuonna 1919 hän hankki limonadiverstaan Pitkärannasta. Tällöin hän myös kehitti valokuvausharrastuksensa ammatiksi. Suojärvellä Lakka harjoitti tavara- ja henkilökuljetusta ja oli palkannut useita kuljettajia. Valokuvaamon ja kuljetusliikkeen lisäksi Lakoilla oli Suojärvelläkin limonaditehdas. Joensuussa, jonne Suojärven Valokuvausliike siirrettiin, harjoitettiin vuodesta 1939 valokuvausta, autokauppaa, maansiirtoa ja soran myyntiä ja perustettiin betonitehdas.

Keitä valokuvaajia Lakalla oli Karjalan vuosina palveluksessaan? Impilahden Pitkärannassa asui ainakin valokuvaaja Kaarlo Lamberg, mutta tämän kirjoittajalle ei ole selvinnyt, kenen palveluksessa Lamberg

työskenteli. Sen sijaan Suojärven Valokuvausliikkeen valokuvaustyöntekijä tunnetaan nimeltä: vuosina 1923-1939 hän oli käkisalmlaissyntyinen Ester Lukka. Impilahdella syntyneistä ja pitäjässä työskennelleistä valokuvaajista tutkijan haaviin tarttuivat vielä Matti Nevalainen (s. 1893) ja Santeri Kanerva (s. 1906), mutta työskentelivätkö he juuri Pitkärannassa, ei selvinnyt. Yli 20 kotimaisessa elokuvassa 1948-1961 valokuvaajana työskennellyt Erkki Markko oli myöskin syntynyt Impilahdelta.

Jaakkiman Lahdenpohjassa työskenteli muitakin valokuvaamoyrittäjiä. Viipurilainen Juho R. A. Ylönen (s. 1910) oli ehtinyt harjoittaa ammattiaan Terijoella ennen kuin avasi valokuvaamon Lahdenpohjan kauppalaan 1932. Liike jäi lyhytaikaiseksi, sillä Ylönen, SVL:n jäsen, muutti takaisin kotikaupunkiinsa 1935. Toiseen suuntaan eli Viipurista Lahdenpohjaan muutti 1930-luvulla ainakin valokuvaaja Helmi Rossi. Ennen talvisotaa Lahdenpohjassa saattoi valokuvauttaa itsensä Pekka Toivasen (s. 1883) omistamassa P. Toivasen Valokuvaamossa. Valokuvaaja, hänen vaimonsa ja 1918 syntynyt Ahti E. Toivanen olivat tulleet paikkakunnalle Kuusjärveltä ja jatkosodan aikana he asuivat Saarijärvellä. Lahdenpohjassa valokuvasi 1920-luvulla myös puutyömies Heikki Fabian Raunio eli H. F. Raunio (s. 1891), SVL:n jäsen saman vuosikymmenen lopulta. Sortavalasta siirtyi kauppalaan asumaan viipurilaissyntyinen valokuvaaja Eila Silvennoinen. Jatkosodan loppuvaiheessa kauppalassa toimi Henry Riekkinen.

Todellinen kasvukeskus oli Jääsken pitäjän Enso. Ensossa väkeä veti valtiollinen Gutzeit -osaakeyhtiö selluloosa- ja paperitehtaidensa tarjoamine työmahdollisuuksineen. Oman pitäjän pojalla Antti Villasella (s. 1884) oli sekatarvakauppa Ensossa 1922-1935. Villanen oli työmies, valokuvaaja ja kauppias. Hän oli valokuvannut ja tilannut alan tarvikkeita ainakin jo vuosina 1923-1926, ja Valokuvaamo Antti Villanen toimi Ensossa viimeistään vuonna 1931, ja siitä aina sotiin saakka. Leskimies Villanen asui Järvenkylän Kiurulaa numero 1.

Enson Valokuvaamon omistajapariskunta Ksenja Skofelt ja Ernst Schrader (Sarle) valokuvasivat Ensossa talvisotaan saakka. Senni oli aloittanut valokuvausapulaisena ja retusoijana Viipurissa 1920-luvulla. Seuraavan vuosikymmenen alussa hän avioitui ja ryhtyi yrittäjäksi Ensoon. Liike sai tilat samasta Adolf Tuomolan talosta, jossa paikallinen säästöpankkikin toimi. Sodan häätämä Enson Valokuvaamo eli E. Sarle jatkoi toimintaansa Lappeenrannassa.

Marraskuussa 1934 alkujaan pohjalainen Eino Rintala rekisteröi Enson tehdasalueella Valokuvaamo Taide sekä Kemikali- ja valokuvaustarpeiden kauppa -nimiset liikkeensä. Hän myi valokuvaamon Yrjö L. Siukoselle 1936, joka piti liikkeen pystyssä sotiin saakka. Valokuvaamo Taiteessa alkoi 15-vuotiaana harjoitella tuleva muotokuvamestari Salme Simanainen. Paria vuotta myöhemmin viipurilaiset liikeapulaiset Hilja Penna ja Karin Koskimäki perustivat Ensoon Kemikali- ja Valokuvaustarvikkeen.

Erittäin merkittävä valokuvaaja tehdasalueella oli viipurilainen Jalmari Kinnunen (s. 1901). Hän asui ensin Uukuniemellä, sitten 1930-luvulla Ensossa. Valokuvien perusteella Kinnunen on saattanut olla myös

autonkuljettaja, Enson tehtaan työmies tai kirvesmies. Hän kuvasi sodan aikaisena lääkintäalikersanttina sodan tuhoja Ensossa, mm. Enson Pellervontien takaisinvaltauksen jälkeen elokuussa 1941 ja venäläisten polttaman Suomen suurimman puutavaravaraston palon. Kinnusen Enson Valokuvaamo jatkoi Mäntyharjulla 1944. Jatkosodan aikana 1942 Ensossa toimi Valokuvaamo Kaleva -niminen liike. Ensolaaisia ammattivalokuvaajia eri liikkeissä ovat olleet ainakin Antti Arminen ja Mikko Konttinen. Ja kuvattiinhan Jääskessä muuallakin kuin Ensossa. Vuoksen kahtia jakaman Jääsken pitäjän kirkonkylällä toimi 1930-luvulla Pekka Laineen Valokuvaamo ja valokuvaajat Pekka Laine ja Kaarlo Laine, jotka valokuvasivat siellä jo 1920-luvulla.

Värtsilän kunta Tohmajärven emäpitäjässä itsenäistyi vuonna 1920. Sinne kehittyneestä rautateollisuudesta oli syntynyt konepajateollisuusyhtiö Wärtsilä, ja kunnassa oli suurimmillaan 6 500 asukasta vuonna 1939. Valokuvaajia oli useampia. Pitäjässä syntynyt Juho Väistö (s. 1884 Tohmajärvi) valokuvasi Wärtsilässä vuodesta 1911. Täältä hän muutti Ruskealaan vuoden 1920 tietämällä, ja myöhemmin 1920-luvulla vielä Viipuriin ja Sortavalaan. Näihin aikoihin Wärtsilässä kuvasi myös muuan Elsa Niiranen, joka on merkitty yhdeksi vastaanottajaksi kiertokirjeessä ”kaikille Suomen valokuvaajille lokakuussa 1919”, jolla ammattivalokuvaajat lähtivät rakentamaan tiiviimpää keskinäistä yhteistyötä. Hyvin maineikas kuvaamo laajalla alueella oli Jussi Ikosen omistama Wärtsilän Valokuvaamo 1920-luvulta vuoteen 1940. Se on kuvannut mm. pätkjärveläisiä ja Suistamon kirkonkylää. Kuvaamo on ollut myös Wärtsilän rautatehtaan hovikuvaaja. Alkujaan ilomantsilainen Jussi Ikonen oli 1920-1930-lukujen mittaan hyvin liikkuvaisella kannalla kuvaten Ilomantsin ja Wärtsilän lisäksi mm. Suojärvellä. Wärtsilän Rantakadulla asunut Ikonen oli SVL:n jäsen vuodesta 1937.

Läskelä kuului Sortavalan maalaiskuntaan, mutta tuli 1922 liitetyksi uuteen Harlun kuntaan. Jänisjoen kosken partaalla olivat toimineet jo aivan vuosisadan alussa puuhiomo ja paperitehdas, vuoteen 1905 Wärtsilän ja myöhemmin Läskelä Bruks Ab:n ja Kymi Oy:n omistuksessa. Muitakin tehtaita oli, ja paikkakunnan saha kuului aikanaan Suomen tärkeimpiin tuotannollisiin laitoksiin. Harlun Läskelässä kuvasi kyläkuvaaja Pekka Padatsu. Hän aloitti uransa varhain päästyään 15-vuotiaana Läskelän tehtaan konttoriin juoksupojaksi vuonna 1919. Padatsu kiinnostui kuvauksesta, hankki itselleen käytetyn kameran ja alkoi kuvata tehtaan työväestöä. Padatsu jatkoi valokuvausta sivutyönään vuoteen 1934, jolloin muutti Helsinkiin. Muita Läskelässä vaikuttaneita ammattilaisia ovat olleet ainakin Heikki Elfvengren (s. 1854 Impilahti, k. 1913 Sortavala) ja Pietari Tuupanen (s. 1871 Ilomantsi). Tuupanen oli jäänyt leskeksi 1917 ja saapunut Pietarista 1920-luvun puolimaissa Läskelään, jonne lyhyen Tuupovaaran kauden jälkeen palasi jälleen keväällä 1939 ja evakon jälkeen 1942. Tuupanen menehtyi vuonna 1949 ja haudattiin Vetelissä.

Nuoressa Äyräpään kunnassakin oli useita tehtaita, suurimpana A. Ahlström Oy:n Pölläkkälän saha. Äyräpään kirkonkylä Pölläkkälä tehdasyhdyskuntineen sai 1920-luvulla taajaväkisen yhdyskunnan statuksen. Tällöin oli paljon valokuvattaviakin. Pölläkkälässä pitivät valokuvausliikettä Eelis Tossavainen ja Juho Vaari.

Tossavainen oli syntynyt 1906, hän oli SVL:n jäsen ja kuvasi pitäjän kirkonkylässä koko 1930-luvun. Juho Vaari oli suutari, joka hankki valokuvaustarvikkeita Pölläkkälään SVO:n liikkeestä Viipurista ja ryhtyi valokuvaajaksi. Evakkomatkan jälkeen hän perusti valokuvaamon Forssaan, ja hänen poikansa jatkoi liikettä Jokioisissa.

Terijoki

Suomen Rivieralla Terijoella ei kuvattu niinkään tehdastyöväkeä vaan lomailijoita, kesäasukkaita, hiekkarantaelämää ja huvilanomistajia, sekä suomalaisia että pietarilaisia. Helsingin-Pietarin radan valmistumisesta lähtien Terijoki oli ollut voimakkaassa kasvun ja kukoistuksen kehitysvaiheessa. Valokuvausliikkeitä vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä olivat Dahlberg vuodesta 1906 ja Dahlbergin talossa toimiva Valokuvaamo Renessans, jonka omisti monilla eri paikkakunnilla yrittänyt J. Manteifel. Renessans toimi eri aikoina mm. Pietarissa ja Lappeenrannassa. Liikkeessä kuvattiin postikortteja; sen leimat löytyvät mm. J. Seppäsen kauppaa ja Kuokkalan työväenyhdistyksen taloa Terijoella 1909-1910 esittäivistä korteista. Talviaikana liike oli auki pyhäpäivisin. Ainakin vielä ensimmäisen maailmansodan sytyttyä Dahlbergin talossa oli valokuvaamo.

Näihin aikoihin Terijoella lasketaan olleen yhteensä jo lähes 400 erilaista kauppaa ja liikettä. Kieliä puhuttiin lähes kolmeakymmentä. Valokuvaajienkin ammattikunta oli täällä hyvin kansainvälinen. Saksan kansalainen, valokuvaaja Edvard Krapkat perusti hiekkarantojen kesäparatiisiin vaate- ym. tavarakaupan ja valokuvausliikkeen vuonna 1912. Pääliike oli Kellomäen asemalla Terijoella ja toinen toimipiste Perkjärven rautatieasemalla Muolaan kunnassa. Postikorttikuvassa 1910-luvun Kuokkalasta taas nähdään Valokuvaamo Nikitinin ja muiden ammatinharjoittajien vaatimattomia mainoskylttejä. Kyseinen M. G. Nikitin valokuvasi Kuokkalassa vielä 1920-luvullakin, samoin kuin Suomen kansalainen Nikolai N. Simanovski (s. 1896) omassa kuvaamossaan.

Venäläisiä tai venäjänkielisiä valokuvaajia oli runsaasti. Heillä oli varmasti kysyntää Kannakselle huviloita rakennuttaneen emämaan aatelin ja porvariston keskuudessa. Raivolassa kuvasivat mm. Mihail Bogdanov (s. 1881) ja Aleksander Kondratjeff 1910-luvun alussa. Ilomantsilainen Jooseppi Miettinen, entinen Sallijeff, siirtyi kuvaustöitä tehden Kivennavan ja Kuokkalan kautta Pietariin vuonna 1917. Hänenkin vaimonsa nimi oli Bogdanoff. Ilomantsin Museosäätiöllä on valokuva valokuvaaja Jooseppi Miettisestä perheineen.

Oli joukossa Baltian maistakin tulleita kuvaajia. Virolaiset Oskar Käis ja hänen puolisonsa Matilda Kask omistivat Valokuvaamo Virolan viimeistään vuoden 1922 paikkeilla. Molemmat heistä kuvasivat, Matilda oli harjoittanut ammattia toisen palveluksessa jo aikaisemmin Viipurissa. Työvoimana käytettiin Matildan nuoria sukulaispoikia Karl August ja Ludvig Saarta. Virola mainosti itseään ”vanhimpana liikkeenä paikkakunnallamme. Amatööritöitä valmistetaan, otetaan kuvia myös sähkövalolla.” Myös postikortteja

julkaistiin. Valokuvaamon ottamia kuvia hiekkarantojen auringonpalvoista vuosilta 1922-1925 löytyy mm. Lahden kaupunginmuseon kuva-arkiston kokoelmista.

Eestiläisellä Woldemar Mauerilla oli hallinnassaan Valokuvaamo Priima 1930-luvun alkupuoliskolta talvisotaan saakka. Tartossa 1897 syntynyt Mauer oli saapunut Eestistä Terijoelle 1931 ja suomensi nimensä Maurisaloksi 1935. ”Maurisalon valokuva” julkaisi myös postikortteja. Woldemar Maurisalo ehti pitää Terijoella myös polkupyörä-, radio- ja valokuvaustarpeiden kauppaa, jonka rekisteröi toukokuussa 1938. Hän oli SVL:n jäsen vuodesta 1939, ja asui sotien jälkeen ainakin Jyväskylässä.

Venäjän alamaaiselle ja Riian kaupungin porvarille, August Sewaldinille myönnettiin elinkeino-oikeudet ja oikeus harjoittaa valokuvaajan ammattia Kivennavan pitäjän Kellomäen kylässä 1909. Omistajan varsinainen liiketoimi oli Terijoen Kemikaali- ja hajuvesikauppa (per. 1912), mutta se myi myös valokuvaustarpeita ja julkaisi postikortteja. Sewaldinin kuvaamo oli nimeltään Valokuvaamo Universal, ja sen osoite 1920-1930-lukujen vaihteessa oli Merikylpylä, Kellomäki, Terijoki. Merikylpylän kasinolla olikin otollista kuvata, siellä saattoi nähdä mm. Terijoen taiteilijayhdyksuntaa, kirjailijoita, säveltäjiä sekä viipurilaisia näyttelijöitä.

Muita terijokelaisia valokuvaamoita ovat olleet Valokuvaamo Pirtti ja Valokuvaamo Vellamo. Viipurissakin tunnetuksi tulleella ja myös Uudellakirkolla kuvanneella Jalmari Martikaisella oli valokuvaamo Terijoella. Valokuvaamo ja suurennusliike A. Pullinen sijaitsi Terijoella lähes koko 1930-luvun ajan. Antti Pullisen (s. 1901) omistama liike kustansi myös postikortteja: Pulliselta tunnetaan mm. ”Terijoen maisemia”-kuvasommitelmakortteja. Antti Pullinen vaikutti rauhan tultua Heinolassa.

Terijoella asui mm. valokuvaaja H. J. Jukola vuoden 1919 tietämällä, ja lähempänä sotia valokuvaajat Kerttu Jormalainen, Reino Joel Laitinen, Elviira Lavonen ja Inossa asunut Herman Itku perheineen. Inon sotilasalueen pattereiden rakennukset olivat tsaarinvallan aikana olleet suuri valtakunnallinen rakennushanke. 1930-luvun lopulla siellä sijaitsi Inon Valokuvaamo, joka mm. kustansi postikortteja. Saman vuosikymmenen aikana Terijoelle löysivät tiensä myös kotkalaiset Greta Maria Djurendahl ja Fanny Hjelm (k. 1936), joka oli tunnettu Kotkan ateljeen omistaja vuodesta 1892. Kivennavan Raivolassa toimi koko 1930-luvun ajan Valokuvaamo Radio. Kivennapalaisia olivat myös rikosvalokuvaaja Eino Gunnar Siekkinen ja valokuvaaja Elna Sylvia Teronen.

Pitäjät Laatokalla ja Kannaksella

Antrean pitäjän asutuksella oli kymmenen tuhannen vuoden historia ja se oli hyvin kehittynyt maatalouspitäjä. Myös pienteollisuutta oli syntynyt monelle eri alalle. Kansalaissodassa pitäjän asema oli keskeinen, sieltä mm. johdettiin Karjalan rintaman taisteluja. Sota jätti pitäjäläisiin pahat arvet. Antrealaisista valokuvaajista Taavetti Juhonpoika Piili koki poikkeuksellisen surkean kohtalon. Hän oli syntynyt 1894

Parikkalassa, avioitunut, muuttanut Antreaan ja saanut tyttären 1915. Piili ei kuulunut punakaartiin 1918, mutta hänet vangittiin helmikuun ensimmäisenä päivänä, jonka jälkeen hänet kerrotaan ammutun punaisten sanitäärinä lähellä Viipuria.

Ikävien tapahtumien jälkeisinä rauhan aikoina aina toiseen maailmanpalloon saakka Antreassa oli mahdollista käydä valokuvassa Valokuvaamo Pekka Jantusella kirkonkylässä, Valokuvaamo Jalmari Marttisella asemalla tai kyläkuvaaja Sanni Kemppeillä kirkonkylässä. Sanni oli tunnettu kyläkuvaaja Karjalassa. Hän ei tuntenut olevansa kuka tahansa kyläkuvaaja, vaan ilmoitti nimensä Suomen talouselämän Siniseen kirjaankin 1930-luvun lopulla.

Vuoksenrannassa tavataan todellinen monialayrittäjä Ville Manninen, valokuvaaja, autoilija, palstatilallinen ja kahvilanpitäjä. Hän mm. kunnosti käyttöönsä kahvilahuoneiston taloineen Korpilahden kylässä Vuoksenrannan itsenäistyttyä Antreasta 1924. Manninen vahvistaa osaltaan säännönmukaisuuden, että valokuvaajat ovat usein olleet ns. monialayrittäjiä.

Hiitola Laatokan Karjalassa oli tyyppillinen maanviljelyspitäjä, mutta myös tärkeä liikenteellinen solmukohta. Hiitolassa valokuvasivat ammatikseen Tahvo Hyttinen Haukkavaarassa 1920-luvun alussa, Tampereella syntynyt Väinö Nummela samalla vuosikymmenellä sekä Lauri Salmela, jolla oli Hiitolassa valokuvaamo 1920-luvulla. Hän otti itse kuvia, ja kuvaamossa tuotettiin mm. postikorttikuvia. Pitäjässä syntynyt Laura Ingrid Kalin (os. Siiteri) vaikuttaa välillä työskennelleen Koivistollakin. Muita pitäjässä toimineita kuvaajia olivat Anna ja Emil Nieminen ja Oskari Vasara.

Luovutetun Karjalan pitäjiä eri paikoin kiersi valokuvaamassa Jaakkimassa syntynyt Väinö Hermanninpoika Kainulainen, ammattivalokuvaajana vuodesta 1927. Kainulainen paiski töitä syntymäpitäjässään sekä Korpiselällä ja Kurkijoella. Tovin hän asui Ruokolahdella ja talvisodan syyttyä Mäntässä. Itseoppinut Kainulainen oli alkanut harjoittaa valokuvausta sivutoimena loppuvuodesta 1921. Hän ei vielä vuonna 1928 omistanut erityistä valokuvaamoja vaan harjoitti ammattia matkustaen ja ottaen kulloisellakin asuinpaikallaan ulko- ja sisäkuvia mm. asuinvuokrahuoneessaan. Valokuvaaja omisti myös ”polkupyöränäytevaraston ja asioimiston” 1928. Vaimonsa Melania Kainulaisen kanssa hän pyrki lehti-ilmoituksin 1932 myymään Kainulaisen kaksi kameraa käsittävän välineistön ”sattuneesta syystä erittäin halvalla”.

Myös Pietarissa syntynyt Hilma Maria Micklin valokuvasi 1930-luvulla Jaakkimassa ja Kurkijoella kuten Kainulainenkin. Muita Jaakkimassa työskennelleitä olivat Lakan valokuvaajasuvun jäsenet sekä valokuvaaja Lauri Halonen (s. 1876) Paikjärvellä. Hyvin tunnettu jaakkimalainen valokuvaaja oli Juho Rapo (s. 1873), joka työskenteli 1910-luvulta lähtien täällä asuen Sorolassa, Vaaralla ja Kesvalahdella ja 1930-luvun ajan Lumivaarassa. Sorolassa valokuvasi myös vuonna 1905 Jaakkimassa syntynyt valokuvaaja Anni Rapo. Juho Rapon arvokas lasinegatiivikokoelma ei ole säilynyt.

Kurkijoen savikot Laatokan rannoilla kuuluivat maakunnan parhaisiin maanviljelysalueisiin, ja kuntaan olikin perustettu sekä maamieskoulu että karjanhoito- ja hevoshoitokoulut. Valokuvausammatin parissa pitäjässä vaikutti kirjakauppias ja pankinjohtaja Juho Kauppi, syntynyt Isossakyrössä vuonna 1869. Kauppi omisti Kurkijoen Kirjakaupan vuodesta 1896 aina 1930-luvulle saakka. Liiketoimen nimi oli tarkalleen ottaen ”Kirja- ja paperikauppa. Räjähdysaineikauppa ja valokuvaamo”. Kauppi oli päässyt aliupseerikoulusta 1889, ollut opetuskadronassa Lappenrannassa 1890 ja viisi vuotta Suomen Muinaismuistoyhdistyksen matkakeräilijänä. Valokuvausliike- ja kirjakauppavaiheensa jälkeen Kauppi toimi viime vuosinaan pankinjohtajana Kurkijoella. Kauppi oli SVO:n osakas ja hänen leskensä, valokuvaaja Ida Kauppi asioi SVO:n kanssa vielä puolisonsa kuoltua 1936.

Muitakin valokuvaamoita Kurkijoella oli. Valokuvaamo Elise toimi Elisenvaaran asemalla hieman ennen talvisotaa. Sen omistanut rouva Pellonpää otti kuvia Lehtiön talossa ja kävi tarvittaessa kuvaamassa kauempanakin. Elisenvaaralla valokuvasivat myös suutari Pietari Luukkonen ja junanlähettäjä Arvo Suuronen. Kauppias Reipas Seppänen (s. 1886 Lappee) oli valokuvaajakin. Hän oli asunut Turun seudulla ennen kuin tuli Kurkijoelle, jossa asui Alholla, Elisenvaarassa ja Sorjossa ainakin vuodesta 1931.

Arvi Nokelainen oli maanviljelijä ja valokuvaaja Laatokan Karjalan Lumivaarassa. Hänen ottamiaan kuvia 1930-1940-lukujen taitteen Lumivaarasta on julkaistu mm. teoksessa *Lumivaaralaisia evakkotarinoita*. Ammattivalokuvaaja Eino Väänänen kuvasi Lumivaaran Huhtervussa 1932-1933. Lumivaaralla syntyneisiin kuuluu sotilas, kirjailija, reportteri ja valokuvaaja Eemil Ovaska (s. 1907) Ovaskan alaisena sotinut Heikki Kainulainen on kertonut, että Ovaska oli syntynyt Laatokalla moottoriveneessä kalastajaperheeseen, valmistunut ylioppilaaksi ja kaaderiupseeriksi ja kaatunut jatkosodan lopulla. Laatokan puolustuksen perinnearkiston tietojen mukaan hän hukkuu Laatokalla 1942. Ovaska toimitti aseveljien keskuudesta kerätyistä kuvista teoksen *Laatokan mainingit - Laatokan ja sen rannikon elämää sanoin ja kuvin* (1942) yhdessä valistusohjaaja Valde Näsin kanssa.

Merenkulkijoiden Johanneksessa oli sekä maataloutta että lasiruukkeja ja vieläpä viipurilaisen Hackman Oy:n selluloosatehdas ja pääkonttori. Johanneksen Vaahtolassa asuivat valokuvaajat Vivi Suotamo ja hänen miehensä Martti. Vivi Ek oli syntynyt Johanneksessa 1900 kauppiaan tyttärenä. Vivi sai ensimmäisen kameransa, 13x18 levykameran, 13-vuotiaana lahjaksi isältään. Tyttöä onnisti, kun hän 16-vuotiaana pääsi oppilaaksi Nyblinin valokuvaamoon Viipuriin. Vuonna 1923 hän avioitui Martin (Martti) Sahlssonin kanssa, joka oli syntynyt Viipurissa 1897. Pariskunta suomensi nimensä Suotamoksi vuonna 1935. Johanneksen asemalla sijainneen kuvaamonsa he siirsivät talvisodan jaloista Helsinkiin.

Vuoteen 1932 myös Viipurin kaupungin ulkosatama Uuras kuului Johanneksen pitäjään. Uuraan Valokuvaamossa kuvasivat valokuvaaja Siiri Purhonen ja hänen miehensä Toivo. Pitäjäläisiä kuvaajia olivat myös Tampereella 1887 syntynyt Väinö Nummela, joka oli tullut Uuraaseen Hiitolasta. Oslossa syntyneitä

Syversenin suvun valokuvaajia liikkui ympäri Suomea useita, ja heistä Gustaf Adolf -niminen toimi 1920-luvun lopulta Johanneksessa.

Kirvun pitäjässä viljeltiin pientiloja ja valmistettiin huopikkaita. Huopatehtaita oli useita ja tehdastyöväen asuntoalueet kasvoivat. Pitäjän liike-elämää elävöittivät mm. ruotsalainen monitoimimies C. J. Bergström ja kirvulaissyntyinen, ruotsalaisen kanssa avioitunut Malin Bergström, Kirvun Luonnonparantolan perustaja. Tukholmassa syntynyt Claes Jakobus Bergström eli Jaakko Vuorharju oli työskennellyt kirjanpitäjänä ja kirjeenvaihtajana Sundsvallissa ja Lyypekissä, tullut Suomeen baptistiseurakunnan sananjulistajana 1893 ja kiertänyt ympäri maan. Hänellä oli kirjankustannusliike ja asioimisto Kirvun Sairalassa 1908-1915, ja syksyllä 1910 hän rekisteröi myös kirja- ja paperikaupan ja sekatarvakaupan Kirvun kylässä. Kirjakauppa ja vuonna 1912 rekisteröity valokuvaamo sijaitsivat vierekkäisillä tonteilla. Valokuvaamo toimi vielä 1920-luvulla. Koska matkustaminen oli Vuorharjulla verissä, hän kuvasi paljon patikkamatkoillaan Lapin erämaissa, tutustui luonnon ihmeisiin ja valokuvasi niitä vuosikymmenten ajan.

Valokuvaamo Kirvun ja kahvilan omisti pohjalainen Juho Niemi 1930-luvulla. Liike myi myös ruumisarkkuja! Niemi oli syntynyt 1880 Kauhajoella, asunut siellä mutta jo 1920-luvun alusta vaikuttanut Kirvussa. Hän oli vuodesta 1937 Suomen Valokuvaajain Liiton jäsen. Kirvun Sairalassa oli 1930-luvulla myös Valokuvaamo Hj. Musakka. Räisäläläinen Hjalmar Musakka asui paitsi Räisälässä ja Kirvussa, vuosikymmenen lopulla vielä Antrean asemallakin. Hän kuoli sotien aikana.

Kun Kirvussa toimi eri aikoina näinkin monia valokuvaamoyrittäjiä, ammattivalokuvaajia on ollut useita. Sairalassa työskennelleitä olivat mm. Hilja Immelin, Anja Hoppula, Oskari Vasara ja jatkosodan aikana Jalmari Kinnunen, edellä paremmin esitelty Enson kuvaaja. Kirvussa, ei välttämättä Sairalassa, työskenteli vuodesta 1921 valokuvaaja Elna Elisabet Rissanen.

Laivanrakentajien ja talonpoikaispurjehtijoiden Koivistolla toimi 1910-luvulta sotiin saakka Kalle Pajusen Kaarlön Valokuvaamo. Pajunen oli toiminut alan yrittäjänä Jyväskylässä, ajoittain myös Raumalla ja myöhemmin Kankaanpäässä. Lisäksi Koivistolla näyttää toimineen Karjalaisen Valokuvaamo vuoden 1921 paikkeilla, sekä aivan ennen talvisodan syttymistä Valokuvaamo Mannonen. Paikkakunnan ammattilaisia ovat olleet Laura Ingrid Kalin (os. Siiteri), L. Muurinen ja Tuomas Sorvari 1930-luvulla.

Säkkijärvellä kuvasivat 1910-luvulla Alpo Saari ja 1930-luvun alussa Fabian Hokkanen. Vahvialan Hovinmaalla ja Rakkolanjoella asui valokuvaaja Tuomas Metiäinen. Hän oli syntynyt 1892 Virolahdella ja piti 1930-luvulla valokuvausliikettä Viipurissa. Seiskarin saarelta lähtenyt Tuomas Sorvari (s.1896) toimi valokuvaajana Vahvialassa 1933-1936.

Kuolemajärvellä on Kämärän asemalla on toiminut Kämärän valokuvaamo ja suurennusliike. Uudenkirkon Kirkkojärvellä asusteli pitäjän maamieskouluun kirjoittautunut nuori valokuvaaja Aarne Koli (s.1889), jonka kohtaloksi koitui vuoden 1918 pandemia. Koli oli avioitunut 1915. Vuonna 1916 syntynyt

valokuvausapulainen Maila Koli asui myös Uudellakirkolla. Tästä voisi tehdä johtopäätöksiä. Valokuvaamo Leo Nyberg 1930-luvun loppupuoliskolla oli Helena ja Leo Nybergin omistama Valokuvaamo ja kelloliike, sekkin Uudenkirkon Kirkkojärvellä (kirkonkylässä). Pitäjässä valokuvasi ajoittain myös ateljeenpitäjä Lempi Lähteenmäki Viipurista. Emäpitäjästä 1925 itsenäistyneen Kanneljärven puolella valokuvasi Johannes Seppänen.

Veljekset Kalle Saari (s. 1913 Viipuri) ja Ludvig Rudolf Saari (s. 1916 Uusikirkko) asuivat Kirkkojärvellä. He olivat eestiläistä sukua. Poikien täti oli valokuvaaja Matilda Kask, joka oli avioitunut niinikään eestiläisen Oskar Käisin kanssa. Pari omisti Valokuvaamo Virolan Terijoella, jossa molemmat sukulaispojat saivat peräkanaa harjoitella valokuvaajan oppiin. Kalle kävi Uudenkirkon Yhteiskoulua ja Teriöjen kauppakoulun. Harjoiteltuaan Virolassa hän perusti oman Saaren Valokuvaamon Uudellekirkolle 1938 ja sodan sytyttyä työskenteli valokuvaamonhoitajana Imatran keskustassa. Ludvig Rudolf alkoi talvisodan jälkeen hoitaa valokuvaamo Virolahden Virojoella.

Todellinen taiteilija löytyy Metsäpirtin pitäjistä, ja hän on Filemon Kuoppa. Kuopalla oli pitäjässä oma valokuvaamo, mutta hän työskenteli myös suntiona, kirjastonhoitajana ja osuuskaupan myymälänhoitajana. Kuoppa kokosi metsäpirttiläistä kansanperinnettä, mm. Metsäpirtin puvun. Hän valokuvasi paikallista elämäntapaa, etenkin Laatokan kalastusta, josta kertovalla kuvasarjallaan voitti Milanon valokuvausnäyttelyn kilpailun marraskuussa 1931. Metsäpirtin naapurissa Raudussa kuvasi Eemil Äikäs, ennen kuin muutti Parikkalaan 1930-luvun puolimaissa.

Valkjärvellä saattoi 1930-luvun puolimaissa törmätä helsinkiläiseen valokuvaamoyrittäjä F. E. Fremlingiin. Ennen kaikkea pitäjässä työskenteli maineikas valokuvaajamestari Ilmari Heikkilä (s. 1886 Mäntsälä). Heikkilän valokuvaamot sijaitsivat Kivennavan Raivolassa ja Valkjärvellä. Näistä hän myi Valkjärven valokuvaamonsa ja talonsa 1939 Kalle Mustoselle. Sodan jälkeen Heikkilä siirtyi Lahteen, ja täällä liikkeen sai 1947 haltuunsa tytär Hely. Karjalasta tuli mukaan ainakin viipurilaislähtöinen ammattivalokuvaaja Elin Pyrrö. Eri omistuksessa Heikkilän liike jatkui vuoteen 1985 asti. Valokuvaajamestari Heikkilä sai tunnustukseksi mm. Keskuskauppakamarin kultaisen ansiomerkin 45 vuoden liiketoiminnasta.

Valkjärven liikkeen 1939 ostanut säkkijärveläinen leipuri ja valokuvaamoyrittäjä Kalle Mustonen ei ennättänyt kauaa pitää uutta liikettään. Hän kaatui talvisodassa. Hänen leskensä lapsineen muuttivat Merikarvialle ja Suomen Valokuvaajain Liitto otti jäsenensä ja sankarivainajansa lapset sotakummilapsikseen. Muita Valkjärveläisiä kuvaamoita 1930-luvun loppupuoliskolla olivat Saaren Valokuvaamo ja Uusi valokuvaamo. Valokuvaamon omisti mahdollisesti vääpeli Tauno Kempas, jonka sotilasura jatkui Riihimäellä. Hänen lapsensa oli Riihimäen kasarmilla ahkera valokuvaaja.

Karjalan vanhimpiin pitäjiin kuulunut Sakkola pieneni sotien välisissä kuntajaoissa. Osa siitä itsenäistyi Metsäpirtiksi, osa Vuokselaksi. Sakkolassa oli 1920-luvun alussa valmistunut varuskunta-alue ”Kasarmila”

eli Kiviniemen kasarmi Viiksanlahden kylässä. Täällä sai kyllikseen valokuvata Savon prikaatia ja Vuoksen Jääkäripataljoonaa. Kasarmilassa olikin peräti kaksi valokuvaamo, ja paljon muuta liike-elämää.

Valokuvaamo V. Suopelto toimi Kasarmilassa vuodesta 1937. Väinö Johannes Suopelto (s. 1899, k.1948) syntyi ja kuoli Alavudella. Hän oli SVL:n jäsen vuodesta 1938. Siviiliammaltaan Suopelto oli montttööri. Hän oli kiinnostunut teknisistä uutuuksista jo poikana, ja mm. kääminyt itselleen kideradion rippikouluikäisenä. Suopelto harrasti viulun ja mandolinin soittoa ja mehiläistenhoitoa.

Valokuvaajat Matti Valtonen (s. 1876, k.1932) ja tämän poika Arvi Valtonen (s.1899) työskentelivät myös Kiviniemen Kasarmilassa Viiksanlahdella. Lisäksi Kiviniemellä on valokuvannut ammattikuvaaja Oskari Vasara. Joko täällä tai jossakin muualla päin Sakkolaa valokuvasi Reino Valfrid Kukkonen (s. 1900) ja aloitteleva Tuovi Esteri Annikki Pouri (s. 1924).

Pyhäjärveläissyntyinen Eudokhius Tenkanen (s. 1873) harjoitti valokuvaajan ammattia Mikkelissä, Kotkassa ja Helsingissä, mutta myös syntymäpitäjässään. Tenkasen sukutalo Pyhäkylässä oli pitäjän keskeisimpiä. Tila oli pappilan torppa, joka torppien itsenäistyttyä päätyi valokuvaaja Eud. Tenkaselle. Hän rakensi sille huvilamallisen asuintalon ja myi tilan, jolloin vain vanha rakennus jäi suvulle. Tenkanen ehti toimia Pyhäjärvellä mm. suntiona, koulumestarina ja säästöpankin isännistön jäsenenä ja ensimmäisenä kirjanpitäjänä. Etenkin kesäaikaan hän kuvasi Pyhäjärvellä ja Käkisalmissa. Hän ilmoitti lehdessä kuvaavansa Räisälässä ja Käkisalmissa syyskuussa 1902, Käkisalmissa laulujuhlien aikana kesällä 1903 sekä Pyhäjärven kirkolla Männikössä ja Sortanlahdella kansakoululla kesällä 1908. Tenkanen sai kuvata jopa tsaari Nikolai II:n lomailua Langinkosken kalastusmajassa Kotkassa. Hän kuoli vuonna 1955. Tenkasen poika oli sotilaselokuvaaja Reino Ensio Tenkanen (s. 1899).

Kauppias, yksityisautoilija ja postikonttorin hoitaja Eelis Kaasalainen Pyhäjärveltä oli myös valokuvaaja. Kaasalaisella oli lyhyen aikaa sekatarakauppa Pyhäkylässä vuodesta 1936. Hän asui kylän postitoimistolla ja hoiti ajoittain pääasiassa vaimonsa vastuulla ollutta postikonttoria. Läheisessä Räisälässä syntyneitä valokuvaajia oli vuonna 1900 syntynyt Juhana Paavilainen.

Ainoassa Kuopion läänistä Neuvostoliitolle luovutetussa kunnassa eli Pälkjärvellä valokuvasi ainakin Edvard Toivari (s. 1878), joka kuoli jo vuonna 1915. Sen naapurissa Ruskealan puolella toimi hieman ennen ensimmäistä maailmansotaa Valokuvaamo Anni Hemminkinen. Anna Hemming oli syntynyt vuonna 1882. Pitäjässä kuvasivat myös Heikki Elfvengren (k. 1913), joka oli toiminut myös Turussa, Sortavalan maalaiskunnassa ja Läskelässä, Hilja Elfvengren vuodesta 1916 sekä Tahvo Hyttinen ja Pekka Mustonen 1920-luvun alussa. Ruskealan asukkaita työllisti mm. Ruskealan Marmori Oy, joka työllisti lähes viisi sataa henkilöä ja tarjosi ansiomahdollisuuksia myös metsänomistajille.

Raja-Karjalan valokuvaajia

Salmin kihlakunta muodosti ns. Raja-Karjalan. Alueen itäisin Salmin pitäjä oli yksi kolmesta suurpitäjästä ja kielellisesti ja kulttuurisesti lähellä Aunusta. Salmi ja Suistamo eivät olleet alkujaan suomenkielisiä alueita lainkaan. Salmin Tulemajoella asui ja valokuvasi Sergei Sbotshchikoff, myöhemmältä nimeltään Erkki Karilaakso. Kirkonkylä oli vilkas puutavaran uittokeskus ja Tulemassa höyrysi vuoteen 1929 suuri Hosainoffien saha.

Suistamoa leimasivat suuret erämaat, salojärvet, runolaulajat ja ”kreikanuskoinen” menneisyys. Suistamossa kuvasivat mm. Alvi Parmonen ja Nikolai Sario Koitolta. Pitäjässä on toiminut vuonna 1938 Valokuvaamo Vasara -niminen liike. Liekö tämä ollut Kirvussa ja Koivistolla liikkuneen edellä jo mainitun Oskari Vasaran yritys? Soanlahden Alatussa ja myöhemmin Suistamon Ahvenlammella asui suistamolainen valokuvaaja, kauppias ja liikemies Hannes Tupitsa (Johannes Dupitsa). Hän oli syntynyt 1890-luvun lopulla. Pieni Soanlahti Jänisjärven pohjoispuolella oli ollut vuosisatoja aikaisemmin itsenäinen ortodoksinen seurakunta. 1930-luvulla alueella asui valokuvaaja H. Parviainen. Kuopion kulttuurihistoriallisessa museossa on hänen ottamansa valokuva lapsista metsänistutuksessa. Lumivaaran Huhtervussa asunut Eino Väänänen tuli vuosikymmenen alussa lyhyeksi aikaa kuvaamaan Soanlahden tehdaskeskukseen Loimolaan.

Suurten metsien ja metsäkiistojen Suojärvi maan itärajalla oli Suomen suurimpia pitäjiä. Kun Suojärven metsät keksittiin talonpoikien saatua niihin perintökirjat, alkoi pitäjän väkiluvun räjähdysmäinen kasvu. Enso Gutzeit Oy:n Aunuksen Puuliike ja Kaipaan saha, Wiborg Woodin kartonkitehdas, The Carelia Timberin saha ja salomaiden tukkikämpät vetivät Raja-Karjalaan työväkeä kaikkialta Suomesta magneetin tavoin. Suojärven Suvilahti kasvoi 1920-1930-luvuilla Raja-Karjalan uudeksi kauppakeskukseksi lukuisine kauppoinen. Taajaman rakentaminen alkoi Aunuksen Puuliikkeen tehdaslaitoksesta 1919, ja asutus laajeni aluksi Kaipaan kylässä, jonne syntyi Kaipaan Välikylä.

Vilho Koivu (s. 1912 Suojärvi) oli kenties merkittävin suojärveläislähtöinen valokuvaaja. Hän asui Kaipalla ja Välikylässä 1930-luvulla. Koivu palveli sotamiehenä kenttäpostitehtävissä ja haavoittui sodan aikana. Mestarivalokuvaaja V. Koivu eleli sotien sytyttyä Keski-Suomen Laukaalla, Äänekoskella ja Jyväskylässä. Hän voitti useita palkintoja valokuvakilpailuissa ja sai Keskuskauppakamarin kultaisen ansiomerkin 35-vuotisesta toiminnasta yksityisyrittäjänä. Välikylässä kuvasi vähän ennen sotia J. Filipoff -niminen valokuvaaja. Kaipankylässä ja Suvilahdessa asuivat ja ammatikseen valokuvasivat vuonna 1932 menehtynyt poikamies Toivo Tanskanen ja Mauno (Manne) Tiirikainen.

Sortavalalaisessa Valokuvaamo Maijalassa työskennellyt Maija Aranto, alkuaan Palovaara, liikkui kihlakunnan pitäjissä kameransa kanssa. Hän ikuisti 1920-luvun rajakarjalaista maisemaa ja väestöä mm. kotiseudullaan Salmissa. Kirkonkirjoista löytyy myös salmilainen valokuvaaja Vilho Laaksonen.

Suojärven Valokuvausliike tai Valokuvaamo Lakka oli valokuvaamoyrittäjämoguli Vihtori Lakan pääliike. Ostettuaan kuvaamon Lakka vuokrasi sitä aluksi myyjälle, ennen kuin alkoi kuvata omissa nimissään. Liike sijaitsi Suojärven asemalla kolmessa eri osoitteessa vuosina 1923-1939, viimeksi pääkadun varrella Pekka Siimelältä ostetussa liiketalossa, johon Lakka rakennutti uuden yksikerroksisen osan pelkästään valokuvaamo ja konttoria varten. Sotien pois ajamana liike siirrettiin Joensuuhun. Lakalla oli kiinteistönsä yhteydessä myös ruoka- ja sekatavarakauppa, ja lisäksi hän harjoitti taksiautoilua Kaipaankylästä käsin vuodesta 1934. Palkattuna oli useita kuljettajia. Viime kädessä autobisnes suuntautui tukinkuljetuksiin. Lakka kertoi vielä vuonna 1932 toimineensa valokuvaamon hoitajana ja tehneensä itse kaiken osaamansa työn. Vuoden 1934 käsityöläistilaston mukaan Lakka ei kuvannut itse vaan hänellä oli kolme naispuolista työntekijää. Liikettä hoitivat Esteri Lukka ja Katri Huuhka (myöh. Lakka). Ahti Lakan muistelmateoksen mukaan työntekijöitä oli 1930-luvulla vakituisesti kaksi ja kesäaikana kolme. Lieneekö Henrika Auvinen -niminen valokuvaaja ollut Vihtori Lakan palveluksessa, sillä hänkin siirtyi Suojärveltä Joensuuhun kuten myös Lakka. Joensuussa Lakka myi liikkeen, myöhemmältä nimeltään Joensuun Valokuvaamon, kuvaamo Kärkkäiselle vuonna 1968. Suvun jäsenet tulivat tunnetuiksi valokuvaamoyrittäjinä eri puolin Suomea.

Raja-Karjala herätti nuorena Suomen tasavallassa ja sen kulttuurielämässä valtaisa kiinnostusta, sekä poliittis-ideologista että kulttuuris-kansatieteellistä. Saksalais-suomalainen filmimoguli Kurt Jäger teki Kalevalan 100-vuotisjuhlavuonna dokumenttielokuvan Kalevalan mailta. Kun elokuvaa kuvattiin Suojärvellä, Ilomantsissa ja Ägläjärvellä vuonna 1934, Jäger otti lähes sata valokuvaa. Elokuvayhtiön toimitusjohtaja Jäger oli syntynyt Berliinissä, kouluttautunut reprovalokuvaajaksi erikoisalueena värivalokuvaus ja työskennellyt filmiteollisuuden parissa vuodesta 1917. Hän muutti Suomeen 1921 päästyään Suomi Filmi Oy:n laboratorionjohtajaksi ja elokuvaajaksi.

Valokuvaajasuvut

Karjalassa vaikutti tunnettuja valokuvaajasukuja kuten Lakka. Vihtori Lakan puoliso Katri Lakka (os. Huuhka) oli miehensä Suojärven Valokuvausliikkeen hoitaja. Vihtori Lakan Pitkärannan, Lahdenpohjan ja Suojärven liikkeistä oli puhetta jo edellä, ja ehtipä Lakka aloittaa Sortavalassakin. Perheellä oli Sortavalassa vuosina 1942-1944 valokuvaamo, huonekaluliike sekä autokauppa. Valokuvaamo hoitivat Vihtori Lakan sisar Ella Pitkänen sekä pojan Pentti Lakan puoliso Aune Lakka. Aune ja Pentti jatkoivat valokuvaamoalan yrittämistä Kotkassa ja Lappeenrannassa. Ella oli ollut toiminnassa mukana jo Lahdenpohjassa ja Huuhanmäessä, ja sotien jälkeen hän jatkoi Hyvinkäällä. Vihtorin tyttärelle Hilalle jäi jatkosodan vuosina johdettavaksi Lahdenpohjan Valokuvausliike. Hilka Lakka perusti valokuvaamon Valkeakoskelle 1947.

Toinen tunnettu valokuvaajasuku, joka ehti painaa jalanjälkensä luovutetun Karjalan maaperälle olivat Jänikset. Jäniksen valokuvaajaklaanista Karjalan kannaksella työskenteli Viipurin maalaiskunnassa vuonna

1909 syntynyt Lauri Jänis. Hän oli tunnetun valokuvaaja Juho Jäniksen ja Siviä Jäniksen poika ja valokuvaajien Tuttu ja Pauli Jäniksen veli. Juho Jänis oli toiminut valokuvaajan ammatissa Yhdysvalloissa, Joroisissa, Viipurin lähellä Säiniöllä sekä viimein Varkaudessa vuodesta 1914. Poika Lauri toimi Sortavalan maalaiskunnassa ja Kasinlahden merilentolaivueessa - jossa kuvasi myös helsinkiläinen valokuvausteknikko, valokuvaamoyrittäjä Yrjö Oma Veli Koskinen. Sotien jälkeen Lauri Jänis harjoitti ammattiaan Savonlinnassa. Jäniksen sukuun avioitunut Vieno Jänis oli puolestaan hiitolalainen. Avioituttuaan Pauli (Pami) Jäniksen kanssa vuonna 1935 Vieno Jänis osallistui valokuvaajana miehensä liikkeen hoitamiseen Varkaudessa.

Toimittaja-valokuvaajia

Valokuvaajiksi itseään tituleeranneita lehtimiehiä tutkimusalueellamme olivat ainakin Aleksanteri Ahtiainen, Johannes Leppäkoski ja Eino Sipilä. Pietarilaissyntyinen Ahtiainen asui Sortavalan maalaiskunnassa yhdessä puolisonsa, valokuvaajayrittäjä Ida Johannan (os. Martikainen) kanssa. Tämä oli omistanut Atelier Kymölän Sortavalassa yhdessä valokuvaaja Hilda Harjun kanssa vuoteen 1907 saakka.

Johannes Leppäkoski oli Käkisalmen Sanomien toimitussihteeri 1925-1940, Kaakkois-Karjalan Kirjapainon johtaja 1935-1937, Parikkalan Sanomien ja Räisälän Sanomien päätoimittaja sekä Jaakkiman Sanomien ja Keski-Vuoksen avustava toimittaja 1935-1939. Talvisodan jälkeen hän toimi Keskisuomalaisen toimitussihteerinä ja pakinoitsijana. Leppäkoski oli myös runoilija ja kääntäjä. Hän oli ollut Käkisalmen Kameraseuran perustavan kokouksen sihteeri ja väliaikaisen johtokunnan jäsen 1934. Toimittaja-valokuvaaja Eino Sipilä oli Laatokan toimitussihteeri (1929-) ja Sortavalan Kameraseuran johtokunnan varajäsen.

Kyläkuvaajia

Kyläkuvaajat ovat pääsääntöisesti maalaisväestön keskuudesta nousseita taitajia ja asianharrastajia, joilla on ollut suuri rooli kylätapahtumien ikuistajina ja valokuvausharrastuksen levittäjinä. Luovutetussa Karjalassa tyypillinen kyläkuvaaja on ollut esimerkiksi säkkijärveläinen M. Haikonen, joka rakensi itse kameransa käyttäen objektiivina isoäitinsä käytöstä poistettuja silmälaseja. Haikosen opastuksella oppi 12-vuotiaana kuvaamaan toinen säkkijärveläinen, Haikosen serkkupoika Lauri Roni. Aluksi Ronilla oli äitinsä Amerikasta tuoma Kodak-merkinen laatikkokamera, mutta myöhemmin hän hankki paremman koneen. Kun ikä ja kokemus karttuivat, kuvat paranivat ja kysyntää alkoi olla yhä enemmän. Neljänä päivänä viikossa Roni paneutui maatilan töihin, perjantaina hän kehitti edellisenä sunnuntaina ottamansa filmit, lauantaina valmisti tilatut kopiot ja sunnuntaina toimitti kuvat asiakkailleen ja otti samalla uusia kuvia. Asiakaspiirin laajetessa Roni vaihtoi polkupyörän moottoripyörään ja myöhemmin autoon. Roni kuvasi 1920-luvun lopulta lähtien.

Kyläkuvaaja Kaisu Hämäläinen ikuisti elämää Kämärän asemalla Heinjoella. Kämärässä kuvasivat myös Aleksanteri ja Katri Siromaa. Aleksanteri otti 1920-luvulla valokuvia mm. puimakoneista ja iltamareissulaisista. Katri Siromaa asui Heinjoen Kämärän asemalla ja työskenteli lähes päätoimisesti. Vaikka pitäjässä oli 1930-luvulla toinenkin kyläkuvaaja, kaikkein arvokkaimpiin tilaisuuksiin kuten häihin ja hautajaisiin kutsuttiin Katri Siromaa.

Antreassa asui Karjalassa tunnettu kyläkuvaaja Sanni Kemppinen. Hänen työnsä lienee hiponut ammattilaisuuden rajaa, sillä hän ilmoitti yhteystietonsa kaupallisiin hakemistoihin, Suomen talouselämän Siniseen kirjaan 1930-luvun lopulla. Asemamies Kettunen oli sortavalalainen kyläkuvaaja, jota muisteltiin vielä 1970-luvulla sanoin ”kyllä hän oli tavallisen kylän asukkaan yläpuolella.” Johtuiko tämä kuitenkin arvokkaasta valtionvirasta, jää epäselväksi.

Liippari Väinö Hörkkö Johanneksen Kaijalan kylästä asui ennen sotia lähellä pitäjän kirkonkylää Viipurin-Kuolemanjärven maantien varressa. Hän innostui valokuvauksesta ja hankki 1920-luvun lopulla kameran, jonka pian vaihtoi paremmaksi, 9x12 kokoiseksi Welta-paljekameraksi. Hörkkö työskenteli 17-vuotiaasta Uuraan satamassa, lopuksi lastinkuljettajana. Hän oli rakentamassa Hackmannin selluloosatehdasta ja jäi tehtaalle remonttimieheksi. Usein kylän nuoriso kokoontui kuvattavaksi Hörkön kodin rantaan Mattilan eli Hörkökosken partaalle. Liippari Hörkkö otti kuvia kihlapareista, hautajaisista, perheistä, ystävyksistä, lapsista ja uimareista ja onnistui tienamaan harrastuksellaan kaivattua taskurahaa. Hörkkö kehitti ja kopioi kuvat itse. Albumit, joissa oli noin 300 kuvaa Kaijalasta ja kaijalalaisista jäivät valitettavasti sodan jalkoihin. Hörkkö eli yli 90-vuotiaaksi.

Heinjoen Rättölässä metsätyömies Otto Maidell (s. 1904 Muolaa) otti pyhäisin kuvia mm. pikku kekkereistä ja poikaporukoista ja kuvasi äitienpäivän ja muiden juhlallisuuksien viettoa. Maidellia kutsuttiin valokuvaajana ”joka paikan höyläksi”. Kyläkuvaaja Ida Okker kuvasi Muolaalla. Muolaa kuvina -internetsivuilla on Okkerin 1938 ottama kuva syntymäpäiväjuhlasta Muolaan kirkonkylällä. Kyläkuvaaja Edvard Väänänen piti Muolaalla pientä elokuvateatteriäkin, jossa hän näytti mykkäfilmejä täysille katsomoille. Teatteri paloi 1930-luvun puolivälissä.